

Indledning: At skabe sig selv og sit felt

Heidi Philipsen & Thomas Enemark Lundtofte

SDU

Professor Kirsten Drotner fortjener en faglig fejring, hvilket hun får med dette særnummer af *Aktualitet*, der har skikkelse af et festskrift. Samtidig får den bredere læserskare en unik samling korte videnskabelige artikler, der tilbyder både nye, aktuelle forskningsresultater og retrospektive blik på metodiske udviklinger med mere. Vi har valgt at kalde særnummeret for “At skabe sig selv.” Med dette overordnede tema peger vi på, at alle artiklerne i én eller anden grad medtænker skabelse. Det kan være skabelse af børnekultur foran skærmen, skabelse af nye empiriske metoder eller indhold til sociale medier, til computerspil eller til en fankultur. Titlen på indledningen, “At skabe sig selv”, er en cadeau til Kirstens Drotners bog af samme navn. Mens “og sit felt” er en understregning af hendes betydning for forsknings- og undervisningsudviklingen inden for medievidenskab.

Kirsten Drotner har nemlig aktivt medvirket til at definere medievidenskab som fagligt felt i Danmark. Hun har fungeret som en drivende kraft i uddannelsen, Medievidenskabs, opstart, opbygning og også udvikling på Syddansk Universitet. Hun har således grundlagt en faglighed, som fortsat tiltrækker mange nye medieinteresserede studerende og hjælper dem med at kunne reflektere kritisk. Dette har altid været en central værdi og et omdrejningspunkt i hendes virke. Ungdommen skal ikke bare have en hverdag med medier. Den skal kunne forholde sig kritisk til og ytre sig gennem selvsamme medier. Drotners forskning er ligeledes præget af et solidt nationalt såvel som internationalt perspektiv, hvor hun både har publiceret alene og i større forskningssamarbejder. I de senere år er især den museale forskning blevet styrket gennem hendes indsatser. Men børn, unge og medier synes altid at have stået forrest på Drotners forskningshylde. I over 30 år har hun været en toneangivende forsker, der har tilbudt os kritiske perspektiver på, hvordan vi kan forstå børn og unges mediebrug og -skabelse. Hun har argumenteret for, at vi må indarbejde nye mediekulturer som en del af skolens forpligtelse i forhold til almindelse for at give børn og unge de kulturelle ressourcer og sociale rettigheder, hun pointerer, at de har behov for i mødet med verden (Drotner 1999).

Produktionsstudier inden for medier er ofte blevet nedprioriteret i danske forskningssammenhænge. Medieforskningen har en mere udpræget tradition for at analysere medieæstetik, mediebrugere eller mediers rolle i samfundet. Produktionsstudier og studier af skabelsesprocesser er således herhjemme et lille, men voksende forskningsfelt. Kirsten Drotner lagde en tidlig og vigtig sten på denne vej med bogen *At skabe sig – selv* (1991). Her nærstuede hun unges fritidsmønstre bl.a. gennem skabelse af videoproduktion, hvor observationer og interviews indgik. Siden har hun også medvirket i metodebøger (f.eks. Schrøder, Drotner, Kline & Murray 2003; Drotner & Iversen 2017) og i filmlæringsstudier (f.eks. Drotner og Philipsen 2016). Vil man læse om skabelsesstudier i en bredere kulturel kontekst, er et nyere kapitel i *Klassisk og moderne medieteorier* (2021)

også relevant viden. Hendes mest fremtrædende forskningsfelt – børn og unges mediebrug – præges ligeledes af en solid række publikationer, herunder den kanoniske internationale håndbog om børn, medier og kultur (Drotner & Livingstone 2008).

Ordet “skabe” optræder flere steder på Kirsten Drotners omfattende publikationsliste. At skabe noget med medier, til medier, gennem medier og for medier har altid været en central del af hendes forsknings- og undervisningsportefølje. At skabe dannelse, læring, udvikling, refleksion, viden, kreativitet, fagmiljøer og omdømme har også været milepæle for hendes karriere. Altid på jagt efter de højeste faglige standarder. Altid klar på en god, kritisk, kollegial samtale. Ofte fremme i medierne med ny forskning og vinkler på uddannelsespolitik mv. Gennem årene er det kun blevet tiltagende relevant at undersøge og forstå, hvordan og hvorfor man skaber sig selv med medier. Hvilken identitet det eksempelvis giver børnene eller ungdommen, deres kultur og det omgivende samfund, som de interagerer med. Hvordan de ytrer sig eksempelvis gennem deres legende praksisser med Disney-figurer eller sociale medier.

Siden Kirsten Drotners tidligste publikationer om det 19. århundredes drengemagasiner og magasindrenge (1977), har hun insisteret på væsentligheden af de medier, medietekster og den mediebrug, der ikke nødvendigvis opnåede anseelse i de akademiske saloner. Denne tilgang præger også hendes utallige undersøgelser af moderne mediebrug gennem mere end fire årtier, hvilket har resulteret i væsentlige bidrag til den internationale forståelse af *media and information literacy*, som peger ind i de allermest aktuelle mediepædagogiske diskussioner om digital dannelse og teknologiforståelse.

Anledningen til dette særnummer er, foruden Kirsten Drotners fratrædelse fra sin professorstilling på SDU, at vi er mange kolleger både på Institut for Kulturvidenskaber og i udlandet, som gerne vil ønske hende tillykke med 70-års fødselsdagen den 1. november 2021. Samtidig ønsker vi at takke for de mange faglige bidrag og visioner, vi har fået gennem hendes virke, som nu officielt hører op, da hun har valgt at gå på pension fra sit professorat. Men kender man Kirsten Drotner, ved man, at den anledning hun ynder at indgå i, er anledningen til at føre reflekterede mediedebatter på oplyst grundlag. Derfor slutter vores ord om Kirsten Drotners meritter efter denne lille introduktion, og glider, helt i hendes ånd, straks over i de faglige og aktuelle medievinkler, som vores buket af artikler udgør i dette særnummer. En faglig buket og en faglig fejring, der også lægger op til en god, kritisk mediedebat.

Præsentation af artikelbidrag

Artiklerne i dette særnummer af *Aktualitet* rammer en bred målgruppe af læsere, da de adresserer adskillige moderne og aktuelle medie- og kulturfænomener, fra sociale medier over museumsture, til drengævrelser og tv-serier, samt børns corona-relaterede mediebrug, med videre. De præsenterer enten ny viden eller nye tilgange. Artiklerne er alle fagfællebedømte – dog ikke ”i blinde,” som fuldgyldige peer review-processer foreskriver. Artiklerne er skrevet på enten dansk, norsk eller engelsk, da en bred skare af internationale og nationale forskere heldigvis har takket ja til at bidrage med deres medie- og

kulturviden til dette festskrift. Redaktionen ønsker ydmygt at takke de mange forskere for deres bidrag og entusiasme. Hver artikel er forsynet med et kort engelsk abstract, der hjælper læseren med at navigere i, om artiklerne forekommer aktuelle for den enkelte.

I festskriftets første artikel reflekterer professor Sonia Livingstone, fra London School of Economics, over arbejdet med at anvende børns rettigheder, der er beskrevet i FN's konvention om samme, som afsæt for den internationale forskning i børns mediebrug. Hun beskriver tre generelle strømninger i, hvordan denne mediebrug er blevet undersøgt, og hvordan disse strømninger har skrevet sig op imod – eller forbi – de aktuelle mediepanikkens højtråbende dagsordener i ønsket om give et mere retvisende billede.

I den norske artikel “Navigering i utrygge medielandskap – revurdering av de unges kritiske og produktive mediebruk” retter Ola Erstad og Øystein Gilje opmærksomheden mod divergerende forståelser af to centrale aspekter inden for medie pædagogikken – kritisk mediebevidsthed og kreativ produktion. Erstad og Gilje er begge professorer ved Oslo Universitet. De ser nærmere på kritisk medieforståelse i betydningen: ungdommens evne til at forstå mediebudskaber og være kritiske over for indhold, de møder gennem forskellige kanaler og platforme. Desuden diskuterer Erstad og Gilje, hvordan unge kan lære at skabe sig selv gennem sociale medier.

Siden 2015 har danske drenge haft en slags uofficiel Europa-rekord i computerspil. Mange undersøgelser, med forskellige metoder, empirisk omfang og fokus, konkluderer det samme: De danske drenge spiller oftere computerspil end andre europæiske drenge. I artiklen “Drengæværelset på spil - Moralsk panik og æstetisk selvskabelse,” reflekterer lektor Karen Klitgaard fra Aarhus Universitet over, hvordan det er muligt at forstå drengenes mange timers tidsforbrug på computerspil. Hun tager afsæt i den engelske børne- og ungdomsforskningstradition, som Kirsten Drotner var en af de første til at introducere i Danmark tilbage i 1970'erne, og som udgør et fundament, hun har bygget resten af sin forskning ovenpå.

I festskriftets artikel om kulturarv, kanon og kvalitet i en pandemi-tid, væver professor Anne Scott Sørensen fra Syddansk Universitet, en forståelse af kulturens og kunstens artefakter sammen med dens rolle i samfundet. Pandemien førte til debatter om kulturens væsentlighed, og hvordan vi som mennesker har brug for at mødes om den. Dette leder også Scott Sørensen til at reflektere over begrebet *kanon*, og hvordan identitetspolitiske og populistiske strømninger i disse år kæmper om retten til at bestemme kriterier for væsentlighed og forandring.

Danske børn vokser op i et samfund præget af digitale teknologier og en høj tilgængelighed til samme. Derfor var nedlukningstiden i foråret 2020 en tid, hvor velkendte digitale løsninger blev suppleret med nye praksisser og platforme, så vi kunne blive hjemme og undgå smitte. Adjunkt Thomas Enemark Lundtofte fra Syddansk Universitet og lektor Stine Liv Johansen fra Aarhus Universitet, diskuterer, med udgangspunkt i en interviewbaseret undersøgelse med 20 børn, hvordan denne periode var med til at understrege – og ikke mindst udfordre – stridspunkter og positioner i debatten om børns mediebrug.

I forlængelse af den danske nedlukning tilbyder lektor Emanuella Marchetti fra Syddansk Universitet og ph.d.-studerende Maria Elena Garzotto fra Zaragoza Universitet, et indblik i det nordlige Italiens omlægning til fjernundervisning i de ældste skoleklasser. Selv om mange formentlig oplevede omlægningen til fjernundervisning gennem laptops, tablets, mv. som en dramatisk forandring, var omvæltningen formentlig endnu større mod syd. Forfatterne fokuserer på (u)lighedsfaktorer, hvilket også er et velkendt problem i den italienske skolesektor.

Artikelbidraget "Medier på museum" af skrevet af lektor Vitus Vestergaard og adjunkt Christian Hviid Mortensen, der begge er Syddansk Universitet. De kombinerer forskningsfeltet museums kommunikation med et andet spor i Drotner-forskningen, nemlig mediehistorie. Når medier indsamles og mediehistorien formidles via museumsudstillinger, er relationen 'medier på museet.' Formålet med denne artikel er bl.a. at kategorisere og synliggøre forskellene på relationerne mellem medier og museer, herunder at indkredse den i forskningen ret underbelyste, relation, hvor medierne altså kommer på museum.

Anette Grønning er lektor på Syddansk Universitet, og i hendes artikel, "Medierede erindringer på tværs af generationer - Fokus på metode," placerer hun sig i slipstrømmen af studier, der er optaget af, hvordan digitale medier er indlejret i personlige relationer og hverdagspraksisser og samler minder. Grønnings bidrag trækker således på endnu et af de mange felter, som Kirsten Drotner også har medvirket til forskningsmæssigt at sætte fokus på, nemlig 'mediated memories.' Fokus i Grønnings artikel er på en dataindsamlingsmetode i den type forskning.

Lektor Sara Mosberg Iversen er også fra Syddansk Universitet. Hun fokuserer i sin artikel, om økocentriske medieringer, på, hvordan digitale skærmmidier, i tråd med mediepanikkens forskrifter, iscenesættes som antitesen til menneskets forbundethed med naturen. Denne antagelse udfordres af Iversen, idet hun spørger om medieteknologierne kan anvendes til at understøtte menneskets forbundethed med naturen.

I sin artikel om unge menneskers forbrug af nyheder kortlægger professor Kim Schrøder fra Roskilde Universitet, den nyeste kvantitativt baserede forskning inden for området. I forlængelse af dette præsenteres resultaterne fra et kvalitativt arbejde, der afdækker og nuancerer de unge nyhedsbrugeres interesse for ikke-nyhedsmediers formidling af nyheder. Med denne artikel er vi på sin vis tilbage ved udgangspunktet. De unge bruger nogle medier, der ikke nødvendigvis nyder stor agtelse, og som vil kunne få flere til at frygte for dannelsen. Ved at lytte til de unge mediebrugere og -skabere får vi dog ofte nuanceret og udfordret den eventuelle frygt, og troen på et samfund, der bliver klogere, kan vende tilbage.

"At skabe sociale relationer ud fra *Badehotellet*?" hedder det næstsidsste bidrag, der er skrevet af ph.d.-studerende Nathali Pilegaard og lektor Heidi Philipsen. De er begge fra Syddansk Universitet. Her i festskriftets sidste del undersøger de fiktionsunivers og fankultur knyttet til tv-serien *Badehotellet* (2013-). I studiet indgår overvejelser over, hvilke funktioner et sådant univers kan have for brugerne. Er det f.eks. mest en faglig, social, kreativ eller underholdende funktion? På hvilken måde skaber brugerne

sig selv via fiktionsuniverset? Pilegaard og Philipsen reflekterer også over en metode til at skabe og udbygge universer som dette gennem at skabe en tryk ramme for serie-entusiaster at være passionerede inden for.

“En slags epilog” af lektor emeritus ved Syddansk Universitet, Henning Pryds, går på historisk efterforskning i Kirsten Drotners mange forskningsspor. Hvor startede forsknings- og undervisningsrejsen hende, og hvilke drejninger tog den undervejs? Det er ikke en udtømmende kortlægning af hendes meritter, men nærmere nedslag, der serveres med underfundighed og en respekt for det medievidenskabelige felt.

Vi håber – fra redaktionens side – at alle læsere får en interessant bid ny viden med sig hjem fra dette særnummer. Ligesom vi også håber, at Kirsten Drotner fortsætter med at skabe nye meningsfulde projekter uden for universitetsverden. En stor tak fra os til både *Aktualitets* redaktør, lektor Anne Klara Bom fra Syddansk Universitet, til Emanuela Marchetti for forsideillustrationen, til skribenterne, læserne og ikke mindst til Kirsten Drotner.